

سرشناسه: ضیائی، محمد، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور: استخاره؛ فلسفه و چگونگی/نویسنده سیدمحمد ضیائی.
مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

فروست: رهنما؛ ۸۶.

شابک: 978-600-6543-24-6

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: استخاره

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱۵/۲۷۲BP ۵الف۹ض/

رده بندی دیویی: ۷۹/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۸۸۶۰۹

تاریخ درخواست: ۱۳۹۱/۰۳/۰۸

تاریخ پاسخگویی: ۱۳۹۱/۰۳/۱۳

کد بگیری: 2787548

۸۶ → استخاره؛ فلسفه و چگونگی

نویسنده: سیدمحمد ضیائی

آستان قدس رضوی

چاپ سوم: پاییز ۱۳۹۱ (ویرایش جدید)

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

نشانی: حرم مطهر امام رضا (ع)، اداره پاسخگویی به سؤالات دینی و اطلاع رسانی

تلفن: ۰۵۱۱-۳۲۰۲۰ دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲ rahnama@aqrazavi.org

به کوشش محمدحسین پورامینی

ویراستار: حسین حبیبی

طراح جلد: علی بیات

طراح لوگوی رهنما: مسعود نجابتی

﴿ رسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیشِ رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

استخاره؛ فلسفه و چگونگی

هدف این نوشتار بررسی پرسش‌هایی از این دست است:

۱. استخاره به چه معناست و در چه اموری جایز است؟
۲. تفاوت استخاره با تفأل چیست؟
۳. استخاره چند گونه است و کدام نوع آن بهتر است؟
۴. آداب استخاره چیست؟
۵. آیا نیابت در استخاره جایز است؟
۶. آیا عمل به نتیجه استخاره واجب است؟

انسان در زندگی پر از مشقت این جهان، اغلب خود را ناتوان و ضعیف می‌بیند؛ از این رو همواره به دنبال قدرتی است که او را راهنمایی کند و از مشکلات رهایی بخشد و بی‌شک این علم و قدرت باید منشأ و مبدئی فراطبیعی داشته باشد. این باوری فطری در انسان است؛ از این رو همواره برای جبران ضعف‌های خویش، به هر آنچه که احتمال چنین تأثیری از آن بدهد، تمسک می‌جوید. این خواست فطری بشر در بسیاری مواقع موجب دست‌اندازی و سوء استفاده شیطان صفتان شده و با رمالی، کهنات، فال‌بینی، سحر و جادو و مانند اینها سعی در بهره‌کشی از انسان‌های ضعیف کرده‌اند. البته انسان‌هایی به دام آنان می‌افتند که راه خردورزی را بر خود بسته‌اند. اما آنان که در تمام مراحل زندگی خویش تعقل می‌کنند، در مشکلات و سردرگمی‌های‌شان نیز تلاش می‌کنند تا از راه عقل منحرف نشوند و بر خداوند که ایشان را در هر حال یار و یاور است، اعتماد و توکل دارند.

یاری خواستن از هستی‌بخش، شیوه مردان خداجوست. پروردگار کریم توسط آخرین پیامبرش که «رحمة للعالمین» نامیده‌اش، راه‌های گوناگونی برای برون‌رفت از سرگردانی در امور مختلف زندگی به ما آموخته است که از جمله آنها استخاره است.

در این نوشتار کوتاه، با معنا و مفهوم استخاره و مضامین صحیح و باطل آن آشنا خواهید شد. تمام این مطالب از گفتار معصومین علیهم‌السلام و بزرگان دین استفاده شده است.

بر خود لازم می‌دانم از تلاش کسانی که در گردآوری این اثر، حقیر را یاری کردند، به‌ویژه برادر ارجمندم جناب آقای خندان قدردانی نمایم.

۱. معنای استخاره

«استخاره» در لغت به معنای خواستن بهترین، طلب خیر و نیکویی است و در اصطلاح به معنای طلب خیر و عافیت از خداوند متعال است که در روایات به آن سفارش شده و جزو دعاها می‌باشد که برای آن آدابی نیز برشمرده شده است. اگر شخص در انجام کاری دچار شک و تردید شد، می‌تواند استخاره را به روش‌های مختلفی انجام دهد که بخشی از آنها در موضوع «اقسام و کیفیت استخاره» خواهد آمد.

استخاره در دو معنای اصطلاحی به کار می‌رود:

معنای اول، معنای حقیقی استخاره است (یعنی استخاره مطلق) که در اخبار و روایات ما از آن بیشتر نام برده شده و نزد خواص، متعارف است و آن، طلب خیر از خداست. این نوع استخاره در تمام کارهایی که انسان انجام می‌دهد، نیکو و مستحب است.

معنای دوم، استخاره با قرآن یا تسبیح و مانند آن است. همان‌طور که اشاره خواهیم کرد،

استخاره با قرآن و تسبیح نیز طلب خیر و شناخت سعادت است و با «تفأل» متفاوت است. انسان پس از آن که کاملاً در امری متحیر و سرگردان شد، به گونه‌ای که نه عقل خودش او را به خوبی و بدی امری راهنمایی کرد و نه عقل دیگری، و از سوی خداوند نیز درباره آن کار، تکلیف و فرمانی وجود نداشت و در نتیجه، هیچ راهی برای کشف خوب و بد در کار نبود، اگر کسی انسان را به یک سوی کار، دلگرم کند و با اراده راسخ، او را به انجام آن تصمیم وادارد، چه منت بزرگی بر انسان خواهد داشت؟ این جاست که دین‌داران می‌گویند: خدای عالم که پناه بیچارگان و دادرس افتادگان است، در مواقع تحیر و دودلی، راهی پیش روی انسان نهاده و اگر انسان با این حال اضطرار به او پناه ببرد و از او راهنمایی بجوید، خدای جهان که دانا بر پیدا و نهان است، دل بنده را به سویی می‌کشاند (در استخاره قلبی) و راهنمای قلب او می‌شود؛ زیرا که او مقلب القلوب است؛ یا این که دست او را به یک طرف

تسبیح می‌برد (در هنگام استخاره با تسبیح) یا به وسیله قرآن، دل او را گرم می‌کند (در استخاره با قرآن). باید دانست که از روایات، صحت هر دو معنا استفاده می‌شود. صاحب کتاب شریف «عروة الوثقی» که مراجع بزرگ تقلید غالباً بر آن حاشیه نگاشته‌اند، در بحث استخاره می‌فرماید:

«استخاره به معنای طلب خیر از پروردگار است و به معنای درخواست مقدرات الهی است، در هنگامی که شخص، مردد در اصل مسافرت یا راه آن یا هر چیز دیگری شده باشد. امر به استخاره برای سفر و هر امر مهم دیگر و کارهایی که خطر در آن هست، در حد استفاضه^۱ می‌باشد».^۲

مقام معظم رهبری می‌فرمایند:

-
۱. یعنی روایات آن به اندازه‌ای زیاد است که انسان مطمئن می‌شود این مطلب از ناحیه ائمه اطهار علیهم‌السلام رسیده است.
 ۲. سید محمد کاظم یزدی، عروة الوثقی، کتاب الحج، آداب سفر، ادب اول.

«استخاره برای رفع حیرت و تردید در انجام کارهای مباح است؛ اعم از این که تردید در اصل عمل باشد یا در چگونگی انجام آن. بنابراین در کارهای خیر که در آنها حیرت وجود ندارد، استخاره لازم نیست و همچنین استخاره برای آگاهی از آینده شخص یا عمل نمی باشد».^۱

آیه الله فاضل لنکرانی می فرماید:

«استخاره به معنای طلب خیر و مشورت گیری و شناخت خیر، در ترجیح دادن یکی از دو کار، بر دیگری است».^۲

۱. مقام معظم رهبری، اجوبة الاستفتاءات، ص ۳۱۹، س ۱۴۳۵.

۲. «طلب الخیر و الاستشارة و معرفة الخیر فی ترجیح احد الفعلین علی الآخر لیعمل به»، آیه الله فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۲، ص ۶۱۶، س ۱۶۴۵.

۲. فرق استخاره با تفأل

تفأل به قرآن، به معنای درخواست پیش‌گویی، آگاهی از عاقبت کار و خبر یافتن از غیب است. تفأل به قرآن، مکروه است و در روایتی از امام صادق علیه السلام این امر که قرآن را کتاب تفأل قرار دهند، نهی شده است.^۱ گرچه سند این روایت قوی نیست، اما نقل مرحوم کلینی و فتوای بعضی از علما به مضمون این روایت، بر اعتبار آن افزوده است. صاحب «وسائل الشیعه» در باب ۳۸ از ابواب قرائت قرآن (باب جواز استخاره به قرآن، بلکه استحباب آن و کراهت تفأل به آن) آورده است:

«الاستخارة طلب الخيرة و معرفة الخير في ترجيح أحد الفعلين على الآخر ليعمل به و التفاؤل معرفة عواقب الأمور و أحوال غائب و نحو ذلك»؛ (=استخاره، طلب خیر و شناختن تصمیم بهتر در هنگام عمل

۱. شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۲۳۳، أبواب قرائت القرآن، باب ۳۸، ح ۲.

می‌باشد؛ اما تفأل، شناخت عاقبت کارها و آنچه از انسان مخفی است می‌باشد).

این توضیح در کلام دیگر بزرگانی چون صاحب «مفتاح الکرامه» و «جواهر» و «عروة الوثقی»^۱ نیز آمده است. آیه‌الله فاضل لنکرانی در معنای تفأل می‌فرماید:

«شناخت عواقب کارها و کشف امور مخفی که در روایات از آن نهی شده است».^۲

آیه‌الله مکارم شیرازی نیز در «مفاتیح نوین» چنین آورده‌اند:

«استخاره را با فال نباید اشتباه کرد. بسیار دیده شده که افراد پیشنهاد می‌کنند که برای

ما استخاره کنید آیا در فلان کار موفق خواهیم شد یا نه؟ آیا فلان حاجت ما روا می‌گردد یا

۱. سید محمد جواد آملی، مفتاح الکرامه، ج ۹، ص ۲۵۷؛ محمدحسن نجفی، جواهر الکلام، ج ۱۲، ص ۱۷۰؛ سید محمدکاظم یزدی، عروة الوثقی، کتاب الحج، آداب السفر ادب اول.

۲. «معرفة عواقب الامور و المغیبات فقد نهی عنه» جامع المسائل، ج ۴، ص ۸۷۵. عن ابی عبدالله علیه السلام قال: «لا تتفأل بالقرآن»، جامع المسائل، ج ۲، ص ۶۱۷، س ۱۶۴۵.

نه؟ آنها استخاره را با پیش‌گویی از آینده اشتباه می‌گیرند. استخاره فقط برای این است که اگر در انجام کاری تردید داریم و با مشورت و مطالعه حل نشد، برای تصمیم‌گیری استخاره کنیم؛ گویی با خداوند مشورت می‌نماییم»^۱.

۳. اهمیت و جایگاه استخاره

شاید در بیان اهمیت استخاره همین بس باشد که در کتاب حج، به مناسبت آداب سفر، روایات بسیاری در ابواب استخاره آمده است. این روایات به چند دسته تقسیم می‌شود:

۱.۳ سفارش به استخاره، پیش از مشاوره

امام صادق علیه السلام فرمودند:

۱. آیه‌الله مکارم شیرازی، مفاتیح نوین، ص ۱۱۱۸.

«هرگاه یکی از شما خواست کاری انجام دهد، پیش از مشورت با خداوند تبارک و تعالی، با کسی درباره آن مشورت نکند. از حضرت پرسیدند: مشورت با خداوند چگونه است؟ فرمودند: ابتدا در آن کار از خداوند طلب خیر کن؛ سپس مشورت بگیر. اگر شروع کارت با استخاره از خداوند باشد، او خیر را بر زبان هر کسی که بخواهد، جاری می‌کند».^۱

۲.۳ مذمت شروع کار، بدون استخاره

از امام صادق علیه السلام روایت شده است:

«هر کس در امری، بدون استخاره داخل شود و به بلایی مبتلا شود، خداوند او را در آن بلا اجر ندهد».^۲

همچنین فرمودند:

۱. وسائل الشیعة، أبواب صلاة الاستخارة، باب ۵، حدیث ۲ (چاپ آل البيت ج ۸ ص ۷۴).

۲. همان، باب ۵، ص ۲۱۷، ح ۱.

«حق تعالی می‌فرماید: از شقاوت بنده‌ام آن است که در کارهایش از من طلب خیر نکند».^۱

۳.۳ سفارش به فراگیری استخاره، همانند فراگیری قرآن

از امام باقر علیه السلام روایت شده است:

«ما استخاره را یاد می‌گرفتیم؛ همان‌گونه که سوره‌های قرآن را می‌آموختیم».^۲
 بنا بر حدیثی که در منابع اهل سنت از طریق جابر بن عبدالله و در منابع شیعی از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده است، پیامبر به اصحاب خود استخاره می‌آموختند؛ همان‌گونه که قرآن مجید را تعلیم می‌دادند.^۳

۱. همان.

۲. همان، ۲۰۷، ح ۹.

۳. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۶، ص ۲۳۶ و ۲۳۷؛ صحیح بخاری، رقم ۱۱۶۶؛ فتح الأبواب، ص ۱۵۰؛ المعبر

۴.۳ فراوانی روایات وارده در کیفیت استخاره

در بخش اقسام استخاره، به برخی از این روایات اشاره خواهیم کرد.

۴. آثار استخاره

امام صادق علیه السلام می‌فرمایند:

«مَا اسْتَخَارَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ إِلَّا خَارَ لَهُ»؛ (=هیچ بنده باایمانی از خداوند طلب خیر نکرد،

مگر آن‌که پروردگار سعادت او را فراهم ساخت).^۱

همچنین به فرموده ایشان بلاها و گرفتاری‌های بعد از عمل به استخاره، موجب پاداش الهی است.^۲

فی شرح المختصر، ج ۲، ص ۳۷۵؛ مجلسی، بحار الأنوار، ج ۸۸ ص ۲۲۸.

۱. بحار الأنوار، ج ۸۸، ص ۲۲۴، ح ۴.

۲. همان، ص ۲۲۳.

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید:

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مرا به سوی یمن فرستاد و به من سفارش کرد: «یا علی! کسی که استخاره کند، ضعیف و شکسته نمی شود».^۱

مولای متقیان علی علیه السلام به فرزندش امام حسن علیه السلام فرمود:

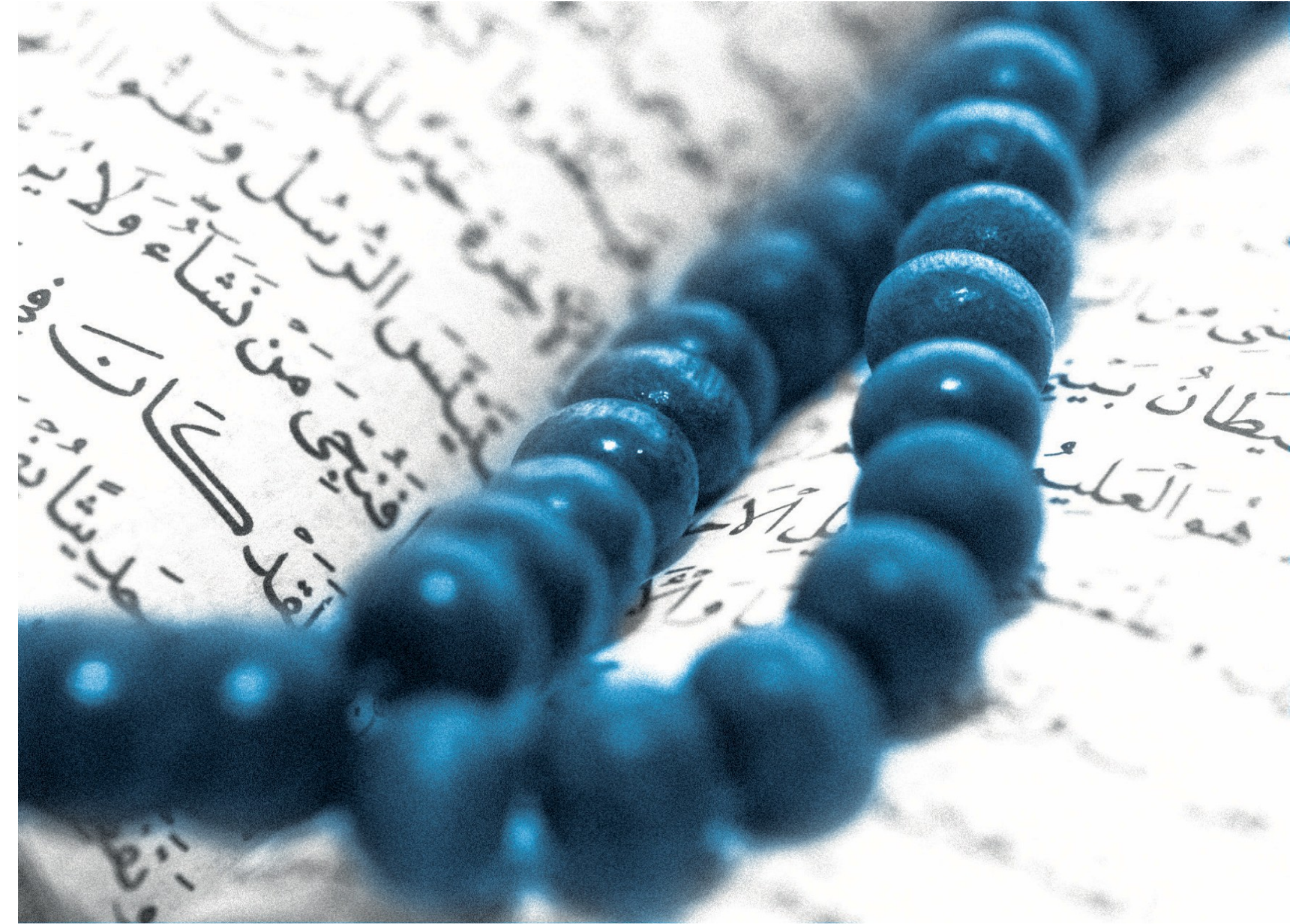
«وَأَكْثَرُ الْأِسْتِخَارَةِ»؛ (=بسیار از خداوند طلب خیر کن).^۲

۵. دلایل جواز استخاره

۱. روایات بسیاری که در بیان اهمیت و آثار آن از ائمه اطهار علیهم السلام رسیده و به نمونه‌ای از آنها اشاره شد.

۱. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۱۶، ح ۹.

۲. نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۲. مجموعه روایاتی که در اقسام استخاره و کیفیت آن بیان خواهد شد.

۳. فتاوی فقها و بزرگان دین که در ادامه بحث نقل می‌شود.

آیه‌الله مکارم شیرازی می‌فرماید:

«بعضی از ناآگاهان در اعتبار اسناد استخاره تردید می‌کنند؛ در حالی که ادله معتبری برای آن وجود دارد که برای توضیح بیشتر به کتاب القواعد الفقهیه، ذیل قاعده قرعه مراجعه کنید».^۱

۶. شبهه شیخ شلتوت و پاسخ آن

آیه‌الله صافی می‌فرماید:

«از شیخ محمود شلتوت در رساله الاسلام چاپ دارالتقريب قاهره در تفسير آیه شریفه

۱. مفاتیح نوین، ص ۱۱۱۸؛ القواعد الفقهیه، ج ۱، ص ۳۷۴.

﴿وَأَنْ تَسْتَغْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ﴾ نقل شده که از اقسام استقسام به ازلام (نوعی قمار در عصر جاهلیت) استخاره به قرآن کریم و دانه‌های تسبیح می‌باشد و گمان ایشان این است که استخاره با مراجعه انسان به عقل خویش، منافات دارد و به واسطه استخاره گرفتن با قرآن، این کتاب شریف از وسایل شعوزه (فال‌بینی و سحر) می‌شود».

اما همان‌طور که گذشت، به هیچ وجه نمی‌توان استخاره به قرآن را به «استقسام به ازلام» تشبیه کرد؛ چرا که حقیقت استقسام بنابر معنای اول، شرک است (ر.ک: اصل رساله ایشان)؛ ثانیاً خبر گرفتن از آینده است؛ یعنی تفأل است و ثالثاً طلب خیر یا شرّ از بت‌هاست و حال آن‌که حقیقت استخاره، دعا و طلب حاجت و شناخت خیر و مصلحت بنده از خداوند متعال که دانای به غیب است، می‌باشد. بنابراین، فرق میان این دو، در حقیقت فرق میان شرک و توحید است.^۱

۱. الرسالة السادسة مشروعية الاستخارة و أنها ليست من الاستقسام بالأزلام.

۷. انواع استخاره و کیفیت آن

۱.۷ استخاره با نماز و دعا

استخاره‌ای که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام تعلیم داده‌اند و به آن بسیار سفارش کرده‌اند، به صورت نماز و دعاست. نماز استخاره، نمازی مستحب و دورکعتی است؛ همانند نماز صبح که پس از پایان نماز، باید صد یا صدویک بار این دعا را خواند: «استخیر الله برحمته خیرة فی عافیة»؛ 'سپس باید بنا بر آنچه به دل الهام می‌شود، چه انجام کار مورد نظر و چه ترک آن، عمل کرد.

آیه الله مکارم شیرازی این گونه استخاره را «استخاره با الهام قلبی» نامیده‌اند و چنین

۱. مطلب داخل پرانتز گرچه در روایت خاص نیامده، اما با استفاده از روایات دیگر و مطالبی که در «عروة الوثقی» کتاب حج، ادب اول از آداب سفر آمده، قابل استناد است. بنابر این خلاصه‌ترین دعای استخاره که جامع هم باشد و در همه جا بتوان از آن استفاده کرد، همین دعاست.

توضیح داده‌اند:

«مراد از استخاره قلبی آن است که انسان با حالت توجّه و تضرّع، با خدای خود مشورت می‌کند و از او می‌خواهد که راه صحیح را به وی نشان دهد و پس از آن، هر چه را که خداوند به قلب وی الهام کرد، انجام می‌دهد».

در روایتی از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود:

«اگر قصد انجام کاری را داری (و نمی‌دانی خوب است یا بد) با خداوند مشورت کن. اگر خداوند انجام آن کار را به قلب تو انداخت، پیروی کن؛ وگرنه انجام نده. روش استخاره قلبی این‌گونه است که پس از نماز واجب، به سجده می‌روی و صد مرتبه می‌گویی: «اللَّهُمَّ خِرْ لِي»؛ (=یعنی خدایا تو برای من -آنچه را به صلاحم است- اختیار کن)؛ سپس به ما اهل بیت متوسّل می‌شوی و ما را شفیع قرار می‌دهی. پس از آن به قلبت توجّه کن و بنگر چه چیزی

به تو الهام می‌شود؛ همان را انجام بده»^۱.

همچنین در روایت معتبری آمده است که دو نفر از یاران امام علی بن موسی الرضا علیه السلام قصد سفر به مصر را داشتند؛ از امام پرسیدند: مصلحت آن است که از راه دریا برویم یا خشکی؟ حضرت فرمود:

«در غیر وقت نماز واجب، به مسجد بروید؛ دو رکعت نماز بخوانید؛ سپس یکصد مرتبه این ذکر را تکرار کنید: «أَسْتَخِيرُ اللَّهَ»؛ آن گاه به قلب خویش بنگرید؛ هر چه به قلبتان افتاد، به همان عمل کنید»^۲.

بدیهی است که این گونه استخاره با توجه به مورد روایات - که سؤال از امر مهم و گاه

۱. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۱۳، ح ۳.

۲. همان، ص ۲۰۵، ابواب صلاة الاستخارة، باب ۱، ح ۴.

خطرناکی است - مربوط به موضوعات بسیار مهم است، نه موضوعات کوچک و ناچیز.^۱
دعاهای مخصوصی نیز در اغلب منابع برای نماز استخاره ذکر شده است. از جمله این
دعاها می‌توان به دعای استخاره از صحیفه سجادیه اشاره نمود:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَاقْضِ لِي بِالْخَيْرَةِ وَالْهِمْنَا مَعْرِفَةَ الْإِخْتِيَارِ، وَاجْعَلْ ذَلِكَ
ذَرِيعَةً إِلَى الرِّضَا بِمَا قَضَيْتَ لَنَا وَالتَّسْلِيمَ لِمَا حَكَمْتَ فَأَرْحَ عَنَّا رَبِّبِ الْإِرْتِيَابِ، وَائِدُنَا بِيَقِينِ الْمُخْلِصِينَ. وَلَا تَسْمُنَا عَجْزَ
الْمَعْرِفَةِ عَمَّا تَخَيَّرْتَ فَتَنْغَمِطَ قَدْرُكَ، وَنَكْرَهُ مَوْضِعَ رِضَاكَ، وَنَجْنَحَ إِلَى الَّتِي هِيَ أَبْعَدُ مِنْ حُسْنِ الْعَاقِبَةِ، وَاقْرُبْ إِلَى ضِدِّ
الْعَافِيَةِ حَبِّبِ إِلَيْنَا مَا نَكْرَهُ مِنْ قَضَائِكَ، وَسَهِّلْ عَلَيْنَا مَا تَشْتَضِعُ مِنْ حُكْمِكَ وَالْهِمْنَا الْإِنْقِيَادَ لِمَا أَوْرَدْتَ عَلَيْنَا مِنْ
مَشِيئَتِكَ حَتَّى لَا نُحِبَّ تَأْخِيرَ مَا عَجَّلْتَ، وَلَا تَعْجِلَ مَا أَخَّرْتَ، وَلَا نَكْرَهُ مَا أَحْبَبْتَ، وَلَا نَتَخَيَّرَ مَا كَرِهْتَ وَاخْتِمْ لَنَا بِالَّتِي
هِيَ أَحْمَدُ عَاقِبَةً، وَ أَكْرَمُ مَصِيرًا، إِنَّكَ تُفِيدُ الْكَرِيمَةَ، وَ تُعْطِي الْجَسِيمَةَ، وَ تَفْعَلُ مَا تُرِيدُ، وَ أَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»؛^۲

۱. مفاتیح نوین، ص ۱۱.

۲. صحیفه کامله سجادیه، دعای ۳۳.

(=خدایا! از تو می‌خواهم که به دانائیت، خیر را برایم برگزینی. پس بر محمد و آلش رحمت فرست، و درباره‌ام به خیر حکم فرمای، و ما را به حکمت اختیار خود ملهم ساز، و آن را برای ما وسیله رضا به قضا و تسلیم به حکم خود قرار ده، و به این وسیله، پریشانی شک و تردید را از ما دور گردان، و ما را به یقین مخلصین تأیید فرمای، و به خویشتن و مگذار، که از معرفت آنچه برای ما برگزیده‌ای فرو مانیم، تا آن‌جا که قدر تو را سبک شماریم، و مورد رضای تو را مکروه داریم، و به چیزی که از حسن عاقبت دورتر و به خلاف عافیت نزدیک‌تر است، متمایل شویم. آنچه از قضای خود که ما از آن اکراه داریم، پیش ما محبوب ساز، و آنچه از حکم تو که دشوار می‌پنداریم، بر ما آسان کن و ما را به گردن نهادن مشیتی که بر ما وارد ساخته‌ای، ملهم ساز تا تأخیر آنچه را تعجیل فرموده‌ای، و تعجیل آنچه به تأخیر افکنده‌ای، دوست نداریم، و آنچه را تو دوست داری، مکروه نشماریم و آنچه را مکروه داری، برنگزینیم و کار ما را به آنچه فرجامش پسندیده‌تر و مآلش بهتر است، پایان بخش؛ زیرا که تو عطایای نفیس می‌دهی و نعمت‌های

بزرگ می‌بخشی، و تو بر هر کار قدرت بی‌پایان داری).

۲.۷ استخاره با قرآن

نوع اول: از رسول گرامی اسلام ﷺ نقل شده است که فرمود:

«هرگاه که خواهی با کتاب خدا استخاره کنی، ابتدا سه مرتبه سوره اخلاص را بخوان؛

آن‌گاه سه بار بر محمد و آلش صلوات بفرست و سپس این دعا را بخوان:

«اللَّهُمَّ إِنِّي تَفَأَلْتُ بِكِتَابِكَ، وَتَوَكَّلْتُ عَلَيْكَ، فَارِنِي مِنْ كِتَابِكَ مَا هُوَ مَكْتُومٌ مِنْ سِرِّكَ الْمَكْنُونِ فِي غَيْبِكَ»؛

(=خدایا! به کتاب تو تفأل می‌زنم (و استخاره می‌کنم) و بر تو توکل می‌کنم؛ پس تو نیز از

کتاب خود، آنچه در نهان غیب تو پنهان است، به من نشان ده).

سپس قرآن را بگشا و از سطر اول از صفحه اول سمت راست، مقصود خود را از خدا

بخواه».^۱

نوع دوم: سید بن طاووس در کتاب «فتح الأبواب» گفته است:

«برای استخاره، قرآن را بردار و نخست، این دعا را بخوان:

«اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ فِي قَضَائِكَ وَقْدَرِكَ، أَنْ تَمُنَّ عَلَى أُمَّةٍ نَبِيِّكَ، بِظُهُورٍ وَلَيْكَ وَابْنِ بِنْتِ نَبِيِّكَ، فَعَجِّلْ ذَلِكَ وَسَهِّلْهُ وَيَسِّرْهُ وَكَمِّلْهُ، وَأَخْرِجْ لِي آيَةً أَسْتَدِلُّ بِهَا عَلَى أَمْرٍ فَأَتْتِمِرَ، أَوْ نَهَى فَأَنْتَهِيَ فِي عَافِيَةٍ»؛ (=خدایا! اگر قضا و قدرت این است که با ظهور ولایت و فرزند پیامبرت بر امت رسول خدا منت گذاری، پس در ظهورش تعجیل و راهش را سهل و آسان قرار ده و برای من نشانه‌ای بیرون آور که یا در آن امری باشد که انجامش دهم و یا نهی باشد که ترکش کنم به عافیت و تندرستی).

سپس حاجت و مشکل خود را در نظر بگیر و آن گاه قرآن را بگشای؛ پس چون هفت

۱. بحار الانوار، ج ۸۸، ص ۲۴۱، حدیث ۱.

صفحه از آن را ورق زدی، در ورق هفتم، صفحه سمت چپ، هفت سطر را بشمار و در سطر هفتم، مطلب خویش را از آن آیه، دریاب.»^۱

نوع سوم: علامه مجلسی در «مفاتیح الغیب» چنین آورده است:

«پس از درخواست خیر از جانب مقدس ربانی، قرآن مجید را می‌گشایند و به اولین آیه‌ای که در اولین سطر صفحه سمت راست می‌آید می‌نگرند. اگر مضمون آیه، نشانی از رحمت یا امر به خیر یا نظایر آن بود، باید کار مورد نظر را انجام داد، و اگر آیه، نشانه‌ای از غضب یا نهی از شری یا امر به عقوبتی و نظایر آن بود، انجام آن به صلاح نیست.»^۲

شیوه‌های دیگری نیز برای استخاره با قرآن در کتاب‌های «مفاتیح الغیب»، مرحوم علامه مجلسی و «مفاتیح‌الجنان» شیخ عباس قمی نقل شده است.

۱. مفاتیح نوین، ص ۱۱۱۱؛ فتح‌الابواب، ص ۲۷۸؛ بحارالانوار، ج ۸۸، ص ۲۴۲، ح ۴.

۲. مفاتیح الغیب، ص ۴۳.

۳.۷ استخاره با تسبیح

از حضرت صاحب الامر عجل الله تعالی فرجه الشریف نقل کرده‌اند که اگر کسی بخواهد استخاره کند، دست کم سه بار سوره فاتحه و ده بار سوره قدر را خوانده و سپس این دعا را سه مرتبه بخواند: «اللهم إني أستخيرك لعلمك بعاقبة الأمور، وأستخيرك لحسن ظني بك في المأمول والمحذور، اللهم ان كان الأمر الفلاني مما قد نيطت بالبركة اعجازه وبواديه، وحفت بالكرامة أيامه ولياليه فخر لي، اللهم فيه خيرة ترد شموسه ذلولا، وتقعض (تقعض) أيامه سرورا، اللهم اما أمر فائتر، واما نهي فأنتهي، اللهم إني أستخيرك برحمتك خيرا في عافية.»^۱ سپس باید حاجت خود را در نظر گرفته و مقداری از دانه‌های تسبیح (یا تعدادی سنگریزه) را گرفته و از بقیه جدا کند و دو تا دو تا بشمرد و در پایان، اگر فرد، باقی ماند، خوب است و اگر زوج باقی ماند، خوب نیست.

۱. آية الله بروجردی، جامع احادیث شیعه، ج ۷، ص ۳۲۹؛ مفاتیح الغیب، ص ۵۰.

استخاره با تسبیح، روش‌های دیگری نیز دارد که یکی از ساده‌ترین اقسام آن را علامه محمدباقر مجلسی از قول پدرشان، با واسطه از حضرت صاحب الامر عجل الله تعالی فرجه الشریف روایت کرده است: «در طریق استخاره با تسبیح، سه مرتبه صلوات بر محمد و آل محمد بفرستند و تسبیح را بگیرند و دو تا دو تا بشمارند؛ اگر طاق ماند، خوب است و اگر جفت ماند، بد است. والد مبرور (رحمه الله) به این روش بیشتر اوقات در اموری که در آن استعجالی بود، استخاره می‌کردند».^۱

۴.۷ استخاره با رقعہ (قطعات کاغذ)

شیخ طوسی از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام چنین نقل می‌کند که باید شش قطعه کوچک کاغذ برداشت و در سه تایی آنها نوشت: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، خَيْرَةٌ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ،

۱. مفاتیح الغیب، ص ۵۲.

لِفُلَانِ بْنِ فُلَانَةٍ اِفْعَلْ» (به معنای انجام بده) و در سه تایی دیگر همین دعا ولی در پایان آن «لاتفعل» (انجام نده) آورد. سپس آنها را در زیر سجاده قرار داده، دو رکعت نماز به جا آورده، پس از پایان نماز، به سجده رفته و صد بار گفت: «اَسْتَخِيرُ اللهَ بِرَحْمَتِهِ، خَيْرَةً فِي عَافِيَةٍ»؛ سپس نشست و گفت: «اَللّٰهُمَّ خِرْ لِيْ، وَاخْتَرْ لِيْ فِيْ جَمِيعِ اُمُوْرِيْ فِيْ يُسْرٍ وَّ عَافِيَةٍ».

سپس باید کاغذها را یک به یک برداشت و باز کرد و خواند. اگر سه بار پی در پی «افعل» آمد، آن کاری را که اراده کرده‌ای، انجام بده (خوب است) و اگر سه بار پشت سر هم «لاتفعل» آمد، آن کار را انجام نده. اما اگر یک بار «افعل» و بار دیگر «لاتفعل» به دست آمد، سه ورقه دیگر را بیرون بیاور که در مجموع پنج ورقه خارج شود؛ پس اگر سه بار «افعل» بود و دو بار «لاتفعل»، آن کار را انجام بده، ولی اگر برعکس شد، انجام نده.^۱

۱. محمد بن یعقوب الکلینی، الکافی، ج ۳، ص ۴۷۱؛ بحار الانوار، ج ۸۸، ص ۲۳۰، ح ۵.

۸. عدم جواز استخاره با هر روشی

شیخ حرّ عاملی رحمته الله صاحب «وسائل الشیعه» در مباحث مربوط به نماز استخاره، بابتی گشوده است به نام «باب عدم جواز الاستخاره بالخواتیم» که صاحب «مفتاح الکرامه» نیز آن را ذکر کرده، می‌فرماید:

«در وسائل الشیعه روایتی از طبرسی به اسناد از صاحب الأمر علیه السلام نقل شده که ظاهر آن دلالت می‌کند که استخاره با خواتیم جایز نیست».^۱

مضمون روایتی که در ذیل آن آورده‌اند، به این معناست:

مرحوم حمیری در نامه‌ای به امام زمان علیه السلام از آن حضرت می‌پرسند:

«شخصی حاجتی دارد که نمی‌داند آیا انجام دهد یا خیر؛ در دو خاتم (انگشتی یا

۱. سید محمد جواد العاملی، مفتاح الکرامه، ج ۹، ص ۲۴۷.

نامه مهر شده) به طور جداگانه می‌نویسد: «آری، انجام بده» و «نه، انجام نده» ... آیا چنین استخاره‌ای جایز است یا باید به گونه‌ای دیگر باشد؟».

امام عصر علیه السلام در پاسخ می‌فرمایند:

«آنچه که عالم (مراد یا حضرت موسی بن جعفر علیه السلام است یا خودشان) در این قسم از استخاره سنت کرده، استخاره به رقعہ و نماز است».^۱

۹. چه نوع استخاره‌ای بهتر است؟

گفته شد که اصل استخاره، دعا و توجه به خداوند است و این که کدام قسم آن بهتر باشد، چندان مورد توجه بزرگان دین نبوده است. آری، می‌توان نسبت به شرایط گوناگون، نوعی

۱. وسائل الشیعة، ج ۸، ص ۷۳، أبواب صلاة الاستخارة، باب ۳، ح ۱۰۱۱۱.

رتبه‌بندی را در نظر گرفت؛ مثلاً در جایی که شخص عجله دارد، غالباً استخاره با تسبیح انجام می‌شود؛ همان‌طور که در کلام علامه مجلسی گذشت. اما سیره علما غالباً استخاره با قرآن است. شاید یک وجه آن، این باشد که علاوه بر طلب خیر، مشورت با حق تعالی نیز در استخاره با قرآن جلوه بیشتری دارد؛ چراکه از آیه شریفه معمولاً می‌توان بعضی از رهنمودهای الهی را در مورد آن کار به دست آورد.

۱۰. آداب استخاره

در روایات معصومین علیهم‌السلام آداب ویژه‌ای برای استخاره به معنای معروف آن، بیان شده؛ مانند طهارت، استخاره در حال سجود^۱ و رو به قبله بودن و حالت توجّه و ارتباط قلبی با

۱. جواهرالکلام، ج ۱۲، ص ۱۶۲.

خداوند و استغفار به هنگام استخاره و مانند آن.
مرحوم کفعمی از بزرگان دین نقل می‌کند:

«در آداب استخاره، رو به قبله بودن و انگشتر عقیق با نقش محمد صلوات‌الله علیه و علی علیه‌السلام در دست داشتن و سخن نگفتن، شرط است. نیز هرگاه استخاره خوب نیاید، استخاره کننده نباید آن را با کراهت بپذیرد؛ بلکه باید به درگاه خداوند شکر و بر او توکل نماید».^۱

۱.۱۰ مکانی

استخاره در مسجد و حرم رسول الله ﷺ و حرم ائمه اطهار علیهم‌السلام به‌ویژه حرم امام حسین علیهما‌السلام و به طور کلی، هر مکان دارای شرافتی سفارش شده است.^۲

۱. کفعمی، المصباح، فصل ۳۵، ص ۳۹۲.

۲. جواهر الکلام، ج ۱۲، ص ۱۶۱.

۲.۱۰ زمانی

یکی از بهترین مواقع برای استخاره، هنگام نماز و بعد از آن است. در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

«دقت و نظر و استخارهات را در هنگام نماز و بعد از آن انجام بده؛ چراکه در هنگام نماز، شیطان بیش از هر زمان دیگر از انسان دور است».^۱

و در حدیثی دیگری می‌فرمایند:

در سجده آخر نماز شب، از خداوند طلب خیر کن و صدویک بار بگو: «اَسْتَخِيرُ اللَّهَ بِرَحْمَتِهِ».^۲
همچنین در سجده آخر نافله صبح نیز، استخاره به همین معنا وارد شده است.^۳

۱. وسائل الشیعه، أبواب صلاة الاستخارة، باب ۶، ح ۱.

۲. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۵۶۲، حدیث ۱۵۵۲.

۳. همان، ص ۵۶۳، ح ۱۵۵۳.

۱۱. شرایط صحت استخاره

۱.۱۱ استخاره بدون مشورت و فکر نباشد

بنابراین اگر پرسیده شود که آیا برای پاسخ به خواستگار دختر، استخاره کردن جایز است؟ جواب این است که مورد استخاره، پس از تحقیق و بررسی و مشورت و در هنگام تحریر است. بنابراین هرگاه با مشورت و تحقیق مشکل حل نشود، می‌توان استخاره کرد.^۱

۲.۱۱ استخاره در یک موضوع تکرار نشود

در جواب این پرسش که آیا در مورد ازدواج، تکرار استخاره جایز است، فرموده‌اند: «با تغییر شرایط یا تغییر نیت استخاره از حیث شروط و قیود، جایز است».^۲

۱. آیه‌الله بهجت، استفتائات، ج ۴، ص ۸، س ۴۵۶۱؛ آیه‌الله مکارم شیرازی، استفتائات، ج ۱، ص ۲۴۳، س ۸۵۷.

۲. آیه‌الله بهجت، استفتائات، ج ۴، ص ۸، س ۴۵۶۳.

۳.۱۱ استخاره برای انجام محرمات یا واجبات نباشد

شیخ مفید^۱ می‌فرماید:

«استخاره در اموری که از آن نهی شده و حرام است و همچنین در ادای فرایض درست نیست؛ بلکه استخاره در امور مباح یا برای ترک امر مستحبی به سبب تعارضش با امر مستحب دیگر وارد است».^۱

آیه‌الله صافی گلپایگانی فرموده است:

«وام با سود، ربا و حرام است و استخاره برای انجام عمل حرام، معنا ندارد».^۲

۱. بهاء‌الدین خرمشاهی، دانشنامه قرآن، ص ۱۹۹ (به نقل از شیخ مفید، رسالة الغریبه و مصباح کفعمی، باب فی الاستخارات ص ۳۹۲).

۲. آیه‌الله صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۳۰۷، س ۱۹۹۸.

۱۲. برخی از احکام استخاره

۱.۱۲ حکم عمل به استخاره

استخاره الزام‌آور نیست؛ یعنی عمل به نتیجه استخاره، واجب نیست و هیچ الزام شرعی در عمل به آن وجود ندارد؛ ولی بهتر است برخلاف آن عمل نشود. البته پس از استخاره، مخالفت با آن صلاح نیست؛ هرچند حرام نمی‌باشد؛ مگر این‌که مدتی طولانی به تأخیر بیاندازد و سپس اقدام کند.^۱ به این مسئله در انتهای نوشتار نیز اشاره خواهیم کرد.

۲.۱۲ وسواس و افراط در استخاره

برخی افراد چنان در استخاره زیاده‌روی می‌کنند که حتی برای هر کار کوچک و

۱. امام خمینی، استفتائات، ج ۳، ص ۸۰، س ۶؛ آیه‌الله خامنه‌ای، استفتائات، س ۱۴۳۴؛ آیه‌الله مکارم، استفتائات، ج ۱، ص ۵۴۲، س ۱۷۸۱ و ۸۵۸؛ آیه‌الله بهجت، استفتائات، ج ۴، ص ۸، س ۴۵۶۲؛ آیه‌الله فاضل، جامع المسائل، ج ۲، ص ۶۱۶، س ۱۶۴۵.

بی‌اهمیتی نیز به استخاره پناه می‌برند و در واقع گرفتار نوعی وسواس می‌شوند؛ به گونه‌ای که اقدام به هیچ کاری بدون استخاره برای آنها میسر نیست. این امر سبب می‌شود تا استقلال فکری و اندیشه آنها ضعیف گردد و قدرت انتخاب و اعتماد به نفس را از دست بدهند و عقل و خرد را که بزرگ‌ترین نعمت الهی و چراغ فروزان پروردگار در درون جان انسان است، فراموش کنند.

از این امر باید جداً پرهیز کرد و استخاره را منحصر به مواردی کرد که گفته شد؛ یعنی در اموری که به راستی انسان حیران و سرگردان می‌شود؛ نه می‌تواند با اندیشه خود تصمیم بگیرد و نه مشاوران راه روشنی پیش پای او می‌گذارند.^۱

۱. مفاتیح نوین، ص ۱۱۱۸.

۳.۱۲ ساعت استخاره

در بحث آداب استخاره، زمان‌هایی را که استخاره گرفتن در آن بهتر بود، برشمردیم. مرحوم محدّث قمی در «مفاتیح الجنان» روایاتی را از برخی کتب نقل می‌کند که برای استخاره با قرآن مجید ساعت‌های مخصوصی در ایّام هفته را تعیین کرده‌اند؛ ولی چون تصریح دارد که برای این مطلب، حدیثی از اهل بیت علیهم‌السلام وارد نشده، از بیان آن خودداری می‌کنیم. در هر حال، به طور کلی می‌توان گفت که انسان همواره در زمان نیاز و اضطرار، می‌تواند با خدای خود راز و نیاز کند و با استخاره، مشکل خویش را حل نماید و از سرگردانی رهایی یابد.^۱

۴.۱۲ استخاره برای دیگری، با نیابت و بدون نیابت

استخاره را همگان می‌توانند با آداب و شرایطی که بیان شد، برای خود انجام دهند، که

۱. همان.

به تصریح برخی از بزرگان، همین نیز اولی و انسب است؛^۱ چرا که هر کس با توجه به نیاز و اضطرارش، خلوص بیشتری در ارتباط با حضرت حق (جلّ و علا) دارد و خداوند مهربان نیز، راه حل مشکل را به وی نشان خواهد داد. اما می‌توان به دیگری نیز نیابت داد که از سوی او استخاره کند؛ به ویژه اگر آن شخص، از برجستگی‌های علمی و عملی و تقوا برخوردار باشد.^۲

۵.۱۲ جواز استخاره برای طلاق

جواز استخاره با قرآن یا تسبیح، اختصاص به امر خاصی ندارد؛ بلکه در هر امر مباحی که شخص در آن تردید یا حیرت داشته باشد، به طوری که قادر به گرفتن تصمیم نباشد، می‌توان استخاره گرفت و از نظر شرعی، عمل به استخاره واجب نیست؛ هرچند بهتر است

۱. بحار الانوار، ج ۸۸، ص ۲۸۵.

۲. مفاتیح نوین، ص ۱۱۷.

انسان با آن مخالفت نکند.^۱

۶.۱۲ عمل نکردن به استخاره

آیا عمل نکردن به استخاره، باعث نزول بلا می‌شود؟ آن‌گاه که برای کار مهم و سرنوشت‌سازی چون انتخاب همسر یا انتخاب شغل استخاره کردیم، اگر برخلاف آن عمل نمودیم، آیا بلای دنیا و عذاب آخرت گریبان‌گیر ما خواهد شد؟

نخست باید دانست که علت بی‌اعتنایی به نتیجه استخاره چیست. اگر از ابتدا بدون تحقیق و تفکر لازم درباره انجام کاری، استخاره کنیم و سپس از حقیقت ماجرا آگاه شویم، پس هیچ محلی برای استخاره نبوده تا پشت کردن به آن معنا یابد؛ ولی اگر از آغاز به خوب و بد، و آثار مثبت و منفی کار، آگاهی داشته و دیگران به همین نتیجه یا نتایج دیگر

۱. آیه‌الله خامنه‌ای، اجوبة الاستفتاءات، ص ۳۱۹، س ۱۴۳۶.

راهنمایی کرده‌اند، اما برای دلگرمی بیشتر یا خرسندی از تأیید الهی استخاره کرده‌ایم، باز هم محل استخاره نبوده؛ چون سنجش مزایا و معایب امور با تفکر و اندیشه، و سپس مشورت با دیگران در هنگام تردید و سردرگمی، باید انسان را به نتیجه‌ای شفاف و مطمئن رهنمون شده باشد. از این رو هیچ نیازی به استخاره نبوده و چنین کاری بیهوده و نابجاست.

پاسخ دیگر این پرسش، این است که استخاره هیچ‌گونه تکلیف و الزامی برای فرد به وجود نمی‌آورد تا سرپیچی از آن، عذاب و بلایی در پی داشته باشد؛ بلکه تنها رفع حیرت می‌کند و راه خیر همراه با عافیت را نشان می‌دهد؛ همان‌طور که در مضمون دعا‌های استخاره آمده است. آیه‌الله مکارم شیرازی در این باره می‌فرماید:

«بی‌شک عمل به استخاره، واجب نیست؛ ولی سزاوار است انسان یا استخاره نکند یا هرگاه استخاره کرد، با توکل بر خدا به آن عمل کند و تردید به خود راه ندهد. با گام‌های استوار به سوی هدف پیش رود که مطمئناً نتیجه مثبت آن را خواهد دید و ما این موضوع

را شخصاً بارها و بارها آزموده‌ایم».^۱

بنابراین، مخالفت با استخاره، خلاف شرع نیست؛ ولی به تجربه ثابت شده است در مواردی که با استخاره مخالفت شده، پشیمانی به بار آمده است. بنابراین بهتر است فرد مدتی صبر پیشه کند و سپس بار دیگر استخاره کند. شاید در بار اول، مصلحت نبوده، اما پس از گذشت زمانی، موانع برطرف شده و استخاره مساعد باشد.^۲

۱. مفاتیح نوین، ص ۱۱۱۸.

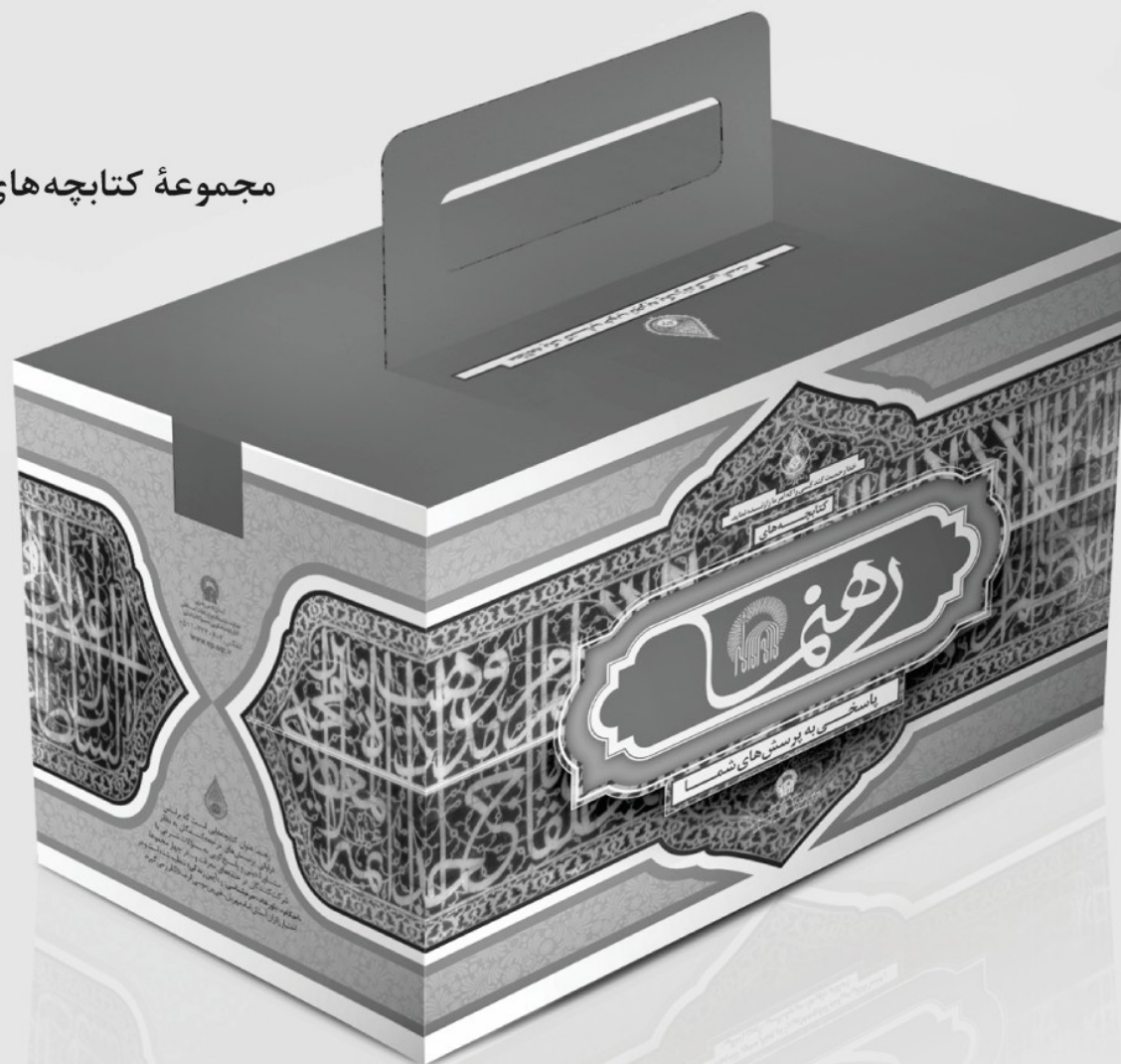
۲. آیه‌الله گلپایگانی، مجمع المسائل، ج ۴، ص ۳۷۶، س ۱۰۰۴.

منابع برای مطالعه بیشتر

۱. مفاتیح الغیب، محمدباقر مجلسی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
۲. مفاتیح نوین، آیة‌الله مکارم شیرازی، قم: مدرسه امام علی بن ابی‌طالب (ع).

مجموعه کتابچه های رهنما

نسخه دیجیتال رهنا

مرکز پخش: مشهد مقدس، نیش ورودی باب الجواد علیه السلام

فروشگاه عرضه محصولات رضوی

تلفن: ۰۵۱۱-۲۲۸۵۲۰۴

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.